

**XIV i XV ZASJEDANJE JUGOSLAVENSKO-ČEHOSLOVAČKE KOMISIJE
ZA POVIJEST (1980. i 1981)**

Na temelju međudržavnog ugovora o kulturnoj i znanstvenoj suradnji između SFRJ i Čehoslovačke Socijalističke Republike osnovana je 1965. Jugoslavensko-čehoslovačka komisija za povijest s ciljem boljeg upoznavanja znanstvenih rezultata na jednoj i drugoj strani i pružanja uzajamne pomoći u istraživačkom radu. Jugoslavenski dio Komisije djeluje kao organ Saveza društava historičara Jugoslavije i sastavljen je od predstavnika pojedinih republičkih i pokrajinskih društava. Čehoslovački dio Komisije sačinjavaju predstavnici historijskih instituta Češke i Slovačke akademije nauka.

Prvo zasjedanje Komisije održano je u Pragu 1966. Od tada svake jeseni Komisija zasjeda naizmjenice u Čehoslovačkoj i Jugoslaviji i do 1981. održala je petnaest zasjedanja. Svaki sastanak Komisije započinje *znanstvenim skupom* na kojem jugoslavenski i čehoslovački povjesničari podnose referate o unaprijed dogovorenoj osnovnoj temi. O referatima se vodi diskusija. Osnovna tema obuhvaća problematiku nekog razdoblja na jugoslavenskom i čehoslovačkom povijesnom prostoru. Tom dijelu rada prisustvuju svi članovi Komisije, referenti i gosti, dok je drugi dio zasjedanja posvećen dogovorima o pomoći u istraživanju, razmjeni znanstvenika, informacijama o objavljenim radovima od interesa za jednu i drugu historiografiju kao i drugim oblicima suradnje (predavanja, sudjelovanja na kongresima povjesničara itd.), a prisustvuju mu samo članovi Komisije.

Posljednja dva zasjedanja (XIV i XV) bila su posvećena osnovnoj temi *Ekonomске, društvene i političke prilike u Čehoslovačkoj i Jugoslaviji od 1918. do 1941.*, s time što je najprije raspravljeno razdoblje do 1929. (na XIV zasjedanju), a zatim razdoblje od 1929. do 1941. godine (na XV zasjedanju).

Četrnaesto zasjedanje Jugoslavensko-čehoslovačke komisije za povijest održano je od 30. IX do 4. X 1980. u Stubičkim Toplicama. Na početku zasjedanja sudionicima je predstavljena knjiga *Minhenski sporazum i jugoslavenski i čehoslovački narodi* koju je objavio Institut za nacionalnu istoriju u Skopju. Knjiga sadrži referate održane na XII zasjedanju Komisije u Skopju ujesen 1978. s osnovnom temom naznačenom u naslovu knjige. Rad je, zatim, nastavljen podnošenjem referata o osnovnoj temi u formulaciji koje je istaknuto da će se međuratni razvoj dviju država razmatrati s više aspekata. Zato održane referate možemo podijeliti u više grupa. Prvu grupu čine oni koji su raspravljali o ekonomsko-društvenoj problematiji uključujući i radnički pokret. O toj problematiki izvijestili su dr France Kresal, Socijalno-ekonomska problematika 1918—29. pri Slovencih; dr Gordana Vlajčić, Jugoslavenska državna zajednica u koncepcijama Kominterne 1919—29, dr Mira Kolar-Dimitrijević, Veze između Čehoslovaka i Hrvata na pitanjima obnove zemlje i izgradnje socijalne politike od prvog svjetskog rata do velike ekonomske krize; dr Karel Herman, Vliv revolučného delnického hnutí na formování politič-

ckého systemu ČSR po r. 1918; Desa Pešić, KPJ prema nacionalnom pitanju u Kraljevini SHS; dr Risto Poplazarov, Ekonomski i društveno-politički razvoj Makedonaca u Egejskoj Makedoniji od 1918—29.

Političke prilike i sukobe, te posebno problematiku nacionalnog pitanja i međunacionalnih odnosa obradili su dr Josef Harna, Vznik a vyvoj politického systemu v Československu 1918—29; dr Branislav Gligorijević, Uloga monarhije u Kraljevini SHS; dr Miroslav Kropilák, Národnostní otázka v buržoaznim Československu v 20. letech; dr Tomislav Kraljačić, Radikalna stranka prema nacionalnom pitanju; dr Hrvoje Matković, Neka obilježja ekonomskog, društvenog i političkog života Hrvata u Kraljevini SHS; dr Orde Ivanoski, KPJ i makedonsko nacionalno pitanje. Ovoj grupi treba pridodati i tri referata koja su se bavila pitanjima vanjske politike i međunarodnim odnosima, posebno pitanjima vezanim za Malu Antantu: dr Vuk Vinaver, Kraljevina SHS i Čehoslovačka u Maloj Antanti; dr Pavel Hradečný, Vnitropolitické aspekty zahraničněpolitických vztahů Československa a Jugoslávie v letech 1925—28; dr Ljiljana Aleksić, Novi diplomatski dokumenti o stvaranju Male Antante. Samo jedan referat razmatrao je pitanje kulturne suradnje dviju država: dr Rade Petrović, Ivo Vojnović u jugoslavensko-čehoslovačkim kulturnim vezama 1918—29.

Petnaesto zasjedanje Komisije održano je od 19. do 22. X 1981. u Martinu (Slovačka). Referati su obradili drugi dio osnovne teme, tj. razdoblje od 1929—41. Kao i na XIV zasjedanju održane referate možemo podijeliti u dvije glavne grupe. Ovog puta se više referenata bavilo političkim pitanjima. Političku komponentu razvoja raspravili su: dr Nikola Petrović, Državni prevrat od 27. marta 1941, dr Florian Sivač, Potlačivanje buržoazno-demokratskih sloboda na pöde parlamentu a boj KSČ proti nemu; dr Orde Ivanoski, KPJ i makedonsko nacionalno pitanje od 1930—1940; dr Hrvoje Matković, Obilježja šestojanuarske diktature u Jugoslaviji; dr Josef Harna, Buržoazni reformističke političke strany v době narůstání fašistického nebezpečí, dr Todor Stojkov, Rezultati parlamentarnih izbora u Jugoslaviji kao izraz političkog raspoloženja biračkog tela 1931—1935—1938; dr Ivan Kamenec, Buržoazne a reformističke političke strany na Slovensku v době narastania fašistického nebezpečenstva; dr Vasilj Melik, Skupštinske volitve 1931, 1935. i 1938. v Sloveniji; dr Vlastimir Vavra, Úloha armády v politickém systému buržoazního Československa ve 30. letech; dr Janko Prunk, Slovenska mešćanska politika v tridesetih letech; dr Branislav Gligorijević, Profašističke snage u Jugoslaviji uoči rata i sudbina Čehoslovačke; dr Miroslav Kropilák, Národnostná otázka v buržoaznom Československu; dr Josef Kolečka, Národnostní program komunistických strán v 30. letech; dr Franc Filipič, KPJ i KP Slovenije i nacionalno pitanje. Vanjskopoličkom komponentom bavila su se dva referenta: dr Živko Avramovski, Osnovni faktori spoljnopolitičke orijentacije Jugoslavije 1929—41, i dr Ladislav Deák, Vnítropolitický komponent Juhoslávie v československej zahraničnej politike v 30. rokoch.

Deset referenata bavilo se ekonomsko-društvenim problemima, te radničkim i komunističkim pokretom: dr Viliam Plevza, KSČ na čele boja naših narodov proti fašizmu; dr Milan Vasić, Uspon revolucionarnog pokreta u

Jugoslaviji uoči drugog svjetskog rata; dr Ana Krivá, Úsilie KSČ o tvorivé uplatňovanie leninskej teórie socialistickej revolúcie v podmienkach boja proti fašizmu; dr M. Štiplovšek, KPJ na Slovenskem boju za akcijsko etnosť delavstva; dr Mile Todorovski, Ekonomskata i političkate i nacionalnite osnvi na rabotničkoto dviženje vo Makedonija vo periodot 1930—41 godina; dr Risto Poplazarov, Ekonomskata i opštstveno-političkata položba na Makedoncite vo 30-tite godini na XX vek; dr František Dudek, K problematice hospodárského vývoja buržoazního Československa v letech 1929—38; dr Franc Kresal, Gospodarstvo na Slovenskem po krizi 1929; dr Ahmed Hadžirović, Obilježja privredne i socijalne strukture u Bosni i Hercegovini 1931—41, dr Mira Kolar-Dimitrijević, Tvornica gume i obuće Bata u Borovu i njen utjecaj na ekonomsko-socijalne odnose u Jugoslaviji od 1931. do 1941; dr Michal Eliáš referirao je o temi Vzťahy Matice slovenskej s kultúrnymi inštitúciami Juhošlávie v 30. rokoch.

Valja naglasiti da referenti nisu uvijek donosili potpuno nove rezultate već su se oslanjali na ranije radove ili vlastite ili drugih istraživača. Što se tiče odnosa pojedinih komponenata izvjesnu prevagu imaju teme o političkom razvoju nad temama o ekonomsko-društvenoj problematici. Analiza strukture i mehanizma političkog sistema zaokuplja pažnju velikog broja povjesničara na jugoslavenskoj i čehoslovačkoj strani, i ti su referati pružili preglednu sliku građanskog parlamentarizma i njegovih kriza u obje države. Zamjeran broj referata o ekonomsko-društvenoj problematici pokazao je da sve veći broj znanstvenika usmjerava svoja istraživanja upravo u tom smjeru. Analize ekonomskog stanja i utvrđivanje složenosti klasnih odnosa i klasnih sukoba u uvjetima dominacije građanske klase i u ekonomskoj i u političkoj sferi daju sve bolje rezultate. Posebna pažnja bila je posvećena razvoju revolucionarnog radničkog pokreta u obje zemlje, njegovu odnosu prema buržoaskom političkom sistemu i djelovanju komunističkih partija kao kvalitativno novom činiocu u međuratnom razdoblju. Komparativna razmatranja, osobito u diskusiji, utvrdila su sličnosti i razlike u razvoju Jugoslavije i Čehoslovačke od 1918—41.

Gledajući u cjelini, podneseni referati odrazili su domet poznavanja i obrade spomenute problematike na jednoj i drugoj strani. Diskusije su, pak, upozorile i na mnoge otvorene probleme koji zahtijevaju daljnja istraživanja, posebno u sferi ekonomske i društvene problematike. Vanjskopolićka komponenta je bila najslabije zastupljena, pa bi se moglo zaključiti da je i najmanje obrađivana. Mada su referenti nastojali podvući određene veze Jugoslavije i Čehoslovačke, kako u politici tako i u ekonomici, ipak bi toj problematici trebalo posvetiti veću pažnju. Nema sumnje da ovakvi znanstveni susreti pogoduju istraživanju tih relacija i da se i u tome ogleda korisnost njihova održavanja.

Posljednja dva zasjedanja Jugoslavensko-čehoslovačke komisije za povijest — četrnaesto i petnaesto — potvrdila su vrijednost i potrebu suradnje povjesničara dviju zemalja. Uzajamno informiranje o istraživačkim naporima i rezultatima, upozorenja na pojedine arhivske fondove, objavljene monografije i znanstvene projekte, čemu je u drugom dijelu rada Komisije bilo posvećeno dosta pažnje, od posebnog su značenja. Rezultat bi sigurno bio i bolji kad

bi se uvijek realizirala težnja organizatora da se referati, održani na znanstvenom skupu, tiskaju u posebnom zborniku. Međutim, to je skopčano s velikim teškoćama, naročito na jugoslavenskoj strani. Zbornici se najčešće ne tiskaju, a kad se i pojave, pojavljuju se s velikim zakašnjenjem.

Komisija je utvrdila i teme za naredna zasjedanja. Tako će na XVI zasjedanju, koje će se održati 1982. u Jugoslaviji, osnovna tema biti *Gospodarske, socijalne i etničke promjene u XVI i XVII stoljeću u jugoslavenskim i čehoslovačkim zemljama*. Perspektivni plan rada Komisije predviđa obradu i ovih tema: Problem državnosti u razdoblju razvijenog feudalizma u jugoslavenskim i čehoslovačkim zemljama; Uloga kulture u povijesti jugoslavensko-čehoslovačkih odnosa u drugoj polovini XIX i u XX stoljeću; Procesi i problemi formiranja modernih naroda na tlu Jugoslavije i Čehoslovačke; Razvoj političke misli Čeha, Slovaka i naroda Jugoslavije od kraja XVIII do početka XX stoljeća.

Hrvoje Matković

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — prosinac 1982.